

Trekvlinders in 1989 (vijftigste jaarverslag) (Lepidoptera)

B. J. LEMPKE & R. DE VOS

LEMPKE, B. J. & R. DE VOS, 1991. MIGRATING LEPIDOPTERA IN 1989 (FIFTIETH REPORT). *ENT. BER., AMST.* 51 (4): 50-56.

Abstract: The numbers of specimens of migrating Lepidoptera observed in The Netherlands in 1989 by 161 observers are given per decade. Some of the 23 species reported are very rare and have not been seen in The Netherlands for many years. Most surprising were *Uresiphita polygonalis*, *Iphiclides podalirius*, *Lithophane leautieri* and *Mythimna unipuncta*. The numbers of *Autographa gamma* and *Cynthia cardui* were very low.

Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam.

Inleiding

In 1989 werden in totaal 23 soorten trekvlinders waargenomen, waaronder ook enkele heel zeldzame. Bovendien werd van twee inheemse vlindersoorten trek gemeld. In dit vijftigste jaarverslag volgt een overzicht van de waarnemingen.

In een grafiek worden de neerslagduur (fig. 1A) en temperatuur (fig. 1B) weergegeven, waargenomen te De Bilt in 1989 (volgens het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI, 1990)). Een vergelijking van deze weergegevens met die van de waarnemingen van de trekvlinders wordt besproken.

Medewerkers

Dit jaarverslag kon worden opgesteld dankzij de gegevens van de volgende 161 medewerkers, waarvoor onze hartelijke dank:

B. van Aartsen, A. Adriaans, H. Albertema, A. Alberts, K. Alders, J. Asselbergs, J. de Bakker, A. van Beek, R. Beenen (Bureau Milieu-inventarisatie Prov. Utrecht), H. Beers, J. Bielen, H. Bijl, H. Blokhuis, Th. Blokland, S. de Boer, H. Bolk, L. Bonhof, H. Bosma, L. Bot, W. Briër, mj. R. van de Broek, mw. W. de Brouwer, B. Brugge, H. Bunjes, M. Capello, M. Delnoye, L. van Deventer, H. Dolfien, D. Doornheijn, mw. T. Duijm-van Oyen, A. Elferink, N. Elfferich, J. Ellens, C. Felix, G. Flint, A. Franssen, M. Franssen, H. Gaasbeek, mw. H. Gehëniau-Lasance, C. Gielis, M. Giesendorf, J. Goudzwaard, J. Gremmen, W. Grinwis, mw. I. Groen, A. Groenendijk, A. Grosscort, H. Harsevoord, P. de Heus, F. Hodzelmans, K. Hoek, B. Hoekstra, W. Hogenes, H. Holsteijn, L. D'Hoore, M. Horeman, mw. M. ter Horst, E. Houkes,

K. Huisman, A. Jacobs, R. Jacobs, M. Jansen (Hoogveen), M. Jansen (Zonnemaire), P. Jeschar, A. de Jonge, G. Jonker, A. Joppe, K. Kaag, I. Kaijadoo, D. van Katwijk, J. Kerseboom, T. Kleijn, M. Klemann, mw. E. Koopmans-Grommè, J. Koster, P. Kreijger, J. Kuchlein, W. Kuijken, H. Lavrijsen, mj. J. van Leeuwen, V. Lefeber, B. Lempke, J. Lucas, J. van Mastrigt, H. Meek, P. Meininger, F. Melkert, G. van der Meulen, G. Minnema, G. van Minnen, F. Moelans, mw. E. Molin-Neef, J. Moonen, A. Munsters, H. Nagel, Ch. Naves, K. Nieuwland, P. Oomen, W. Oord, J. van Oort, A. van Oosten, F. van Oosterhout, C. Ottenheijm, G. Padding, J. Peerenboom, K. Penners, J. Pfenning, D. Piet, J. van Piggelen, J. Poortvliet, W. Poppe, D. Prins, A. van Randen, A. Remeus, B. Rietman, P. Rooij, W. van Rooijen, A. Rutten, R. Schouten, mw. J. Schuitman, J. Sentjens, J. Silber, mw. J. Sinnema-Bloemen, J. Slot, A. Smit, F. Smit, mw. M. Smulders, H. Spijkers, D. Stienstra, J. Stolk, E. Taelman, A. Terlien, J. Tilmans, A. van Tuijl, H. Veen, C. de Veld, A. Veldhuyzen, E. Vermandel, mw. D. Vethaak, R. Vis, D. Visser, K. Vlaanderen, M. Vos, R. de Vos, P. Vranken, J. de Vries, P. Vroegindewij, J. van Vuure, J. Wedts de Swart, mw. B. van de Wegen-Essen, P. van Wely, R. Westerneng, G. Wilmink, Th. Wip, mw. K. Witvoet, H. van Woerden, H. Wolters, P. Zeegers, Ph. Zeinstra, O. Zijlstra, P. Zumkehr.

Waarnemingen

Meer nog dan 1988 was 1989 een extreem warm jaar, en in tegenstelling tot 1988 zeer zonnig en droog. De jaargemiddelde temperatuur te De Bilt was de hoogste van deze eeuw. Alle maanden van het jaar hadden een bovennormale temperatuur, met uitzondering van april en november. De winter 1988/1989 was, evenals de vorige, extreem zacht, maar ditmaal

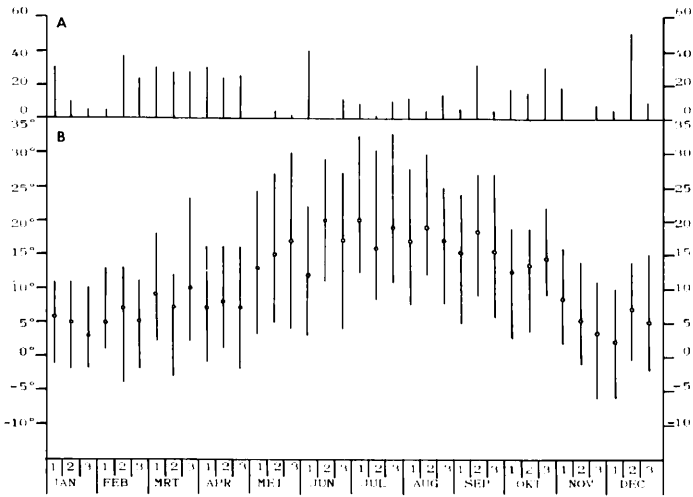

Fig. 1A-B. Weersomstandigheden in 1989, waargenomen te De Bilt (volgens Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut, 1990). 1A, neerslagduur per decade in uren; 1B, maximum-, minimum- en gemiddelde temperatuur per decade in graden Celsius.

werd het tevens de zachtste winter van deze eeuw. Maart was zeer nat en april werd de somberste maand van het jaar: koud, nat en weinig zon. De maand mei was zeer droog en evenals november buitengewoon zonnig (KNMI, 1990).

Bij vergelijking van de volledige weergegevens over het jaar 1989 en de trekvlinderwaarnemingen vallen een aantal zaken op. Ten eerste werden er enkele opvallend vroege waarnemingen gedaan van exemplaren bij *Vanessa atalanta*, *Cynthia cardui* en, het meest opmerkelijk, *Macroglossum stellatarum*. Dit hangt zeer waarschijnlijk samen met de extreem zachte winter. Het geringe aantal en het ontbreken van waarnemingen in de kort daarop volgende periode wijst mogelijk op overwintering i.p.v. vroege trek. Ook in Groot-Brittannië werden van veel trekvlindersoorten overwinteraars gemeld, behalve de reeds genoemde soorten o.a. ook *Agrotis ipsilon*, *Peridroma saucia* en *Autographa gamma* (Bretherton & Chalmers-Hunt, 1990).

De koude en natte omstandigheden in april resulteren in een gering aantal waarnemingen in deze maand. Tegen alle verwachtingen in werd in de maand mei, die zeer warm, droog en zonnig was, geen „explosie” van instromende migranten waargenomen; de omstandigheden leken toch zeer gunstig. De grote instroom van de belangrijkste trekvlindersoor-

ten vond pas plaats in de tweede decade van juni, toen de weersomstandigheden extreem waren: de luchtdruk was zeer hoog in verhouding tot voorafgaande en latere perioden, de temperatuur was plotseling veel hoger, er was geen neerslag, de relatieve vochtigheid was zeer laag en de globale zonnestraling was het hoogst van het jaar. De windrichting was in deze periode overwegend noordoost tot oost bij een windsnelheid van 6 m/s. De weersomstandigheden waren praktisch dezelfde als die bij de „grote instroom” in de tweede decade van mei 1988. Het meest opvallende hierbij was de (noord-)oostelijke windrichting, die in het voorjaar kennelijk een belangrijke factor is bij de trek naar het noorden.

Een dergelijke periode, maar veel minder geprononceerd, viel in de tweede decade van augustus, waarbij de windrichting voornamelijk zuidwest tot zuid was. De plotseling toegenomen aantallen van de trekvlinders zullen te danken zijn geweest aan een nieuwe instroom van migranten naast de reeds aanwezige, hier opgegroeide generatie.

Het omgekeerde vond plaats in de eerste decade van oktober, waarin de aantallen drastisch afnamen. Een sterke daling van de temperatuur in combinatie met een toename van de neerslagduur zal de belangrijkste oorzaak geweest zijn. De dominerende windrichting was toen noordwest tot west.

Tabel 1. Waargenomen aantallen trekvlinders per decade in 1989 (* = exacte datum is onbekend).

Soortnummers	januari			februari			maart			april			mei			juni		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III
1. <i>Plutella xylostella</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1	4	3	41	20	
2. <i>Uresiphita polygonalis</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. <i>Udea lutealis</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. <i>Udea ferrugalis</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. <i>Nomophila noctuella</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. <i>Palpita unionalis</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7. <i>Iphiclides podalirius</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8. <i>Colias hyale</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9. <i>Colias crocea</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10. <i>Vanessa atalanta</i>	-	-	1	3	-	-	4	6	3	3	9	6	5	28	12	123	182	
11. <i>Cynthia cardui</i>	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	2	5	1	1	2	
12. <i>Orthonama obstipata</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13. <i>Agrius convolvuli</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
14. <i>Acherontia atropos</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
15. <i>Macroglossum stellatarum</i>	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
16. <i>Agrotis ipsilon</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5	-	9	1	
17. <i>Peridroma saucia</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18. <i>Mythimna unipuncta</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19. <i>Lithophane leautieri</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20. <i>Heliothis armigera</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21. <i>Heliothis peligera</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
22. <i>Autographa gamma</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	16	21	15	32	
23. <i>Autographa bractea</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Plutella xylostella (Linnaeus)

Het koolmotje werd in 1989 weinig gezien. De 407 getelde exemplaren tegenover meer dan driemaal zoveel in het jaar ervoor is het laagste aantal sinds vier jaar. Ook werd de soort lang niet in alle provincies waargenomen, het meest nog in de westelijke.

Het eerste exemplaar werd reeds op 15 april te Lexmond gezien. Pas in de tweede decade van juni nam het aantal wat toe, maar het bleef vrij laag. De laatste twee exemplaren werden op 27 november te Hulst waargenomen.

Uresiphita polygonalis (Denis & Schiffermüller)

Van deze zeer zeldzame trekvlinder werd eindelijk sinds 31 jaar weer een exemplaar gevangen op 13 augustus te Ruinen (Drenthe) door R. Westerneng en door M. Jansen (Hoogeveen) gedetermineerd.

In totaal zijn nu drie exemplaren uit Nederland bekend. Het eerste werd in 1951 waargenomen te Doornspijk, het tweede in 1958 te Groningen (Lempke, 1972).

Ook in Groot-Brittannië, waar deze soort iets vaker is gevangen dan bij ons, werd in 1989 van deze grote zeldzaamheid een exemplaar aangetroffen (Bretherton & Chalmers-Hunt, 1990).

Udea lutealis (Hübner)

Vindplaatsen: Ov.: Hengforden; Gdl.: Fortmond.

Van deze zeldzame vlinder wordt niet elk jaar melding gemaakt. Zijn status als trekvlinder lijkt echter twijfelachtig gezien de verspreiding in de ons omringende landen. Mogelijk betreft dit een soort met zeer lokale populaties. Er zijn echter geen Nederlandse vindplaatsen bekend waar de vlinder geregeld aan te treffen is.

Udea ferrugalis (Hübner)

Vindplaatsen: NH.: Heemskerk; ZH.: Melissant; Zl.: Kortgene; NB.: Groningen.

Met 23 exemplaren meer dan driemaal zoveel als in 1988, maar slechts een gemiddelde

Tabel I (vervolg).

Srt. nr.	juli			augustus			september			oktober			november			december			Totaal
	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	
1.	43	41	56	23	52	16	12	16	18	2	5	40	8	—	2	—	—	—	407
2.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
3.	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
4.	—	—	—	—	—	3	5	2	5	—	3	4	1	—	—	—	—	—	23
5.	—	—	2	2	7	4	—	5	3	1	(1)*	1	1	—	—	—	—	—	27
6.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
7.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
8.	—	—	2	3	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
9.	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
10.	292	282	349	751	1251	1369	2976	3993	1916	331	188	113	61	17	—	2	—	—	14.276
11.	8	9	16	35	71	52	30	11	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	256
12.	—	—	1	1	—	—	2	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	10
13.	—	1	—	—	1	1	1	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
14.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
15.	5	11	7	4	3	2	6	6	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—	56
16.	5	8	15	8	15	16	257	129	59	18	40	49	14	1	—	—	—	—	650
17.	—	1	—	—	2	1	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	8
18.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
19.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
20.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3
21.	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
22.	518	427	759	312	869	1095	1397	1161	691	48	55	36	7	3	2	—	—	—	7468
23.	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2

score. De aantallen fluctueren per jaar zeer sterk.

Nomophila noctuella (Denis & Schiffermüller)

Vindplaatsen: Fr.: Terschelling (Kroonpolders, Gritjeplak), Drachten; Ov.: Zuidloo; NH.: Noord-Bakkum, Holysloot; ZH.: Melissant; Zl.: Kortgene, Hulst.

Slechts 27 exemplaren werden waargenomen tegen 239 in 1988. In oktober werd te Drachten een exemplaar gevangen waarvan de exacte datum onbekend is.

Palpita unionalis (Hübner)

Deze zeldzame trekvlinder wordt onregelmatig in Nederland waargenomen, meest in zeer kleine aantallen en met soms lange tussenpozen.

In 1956 werd deze soort voor het eerst in ons land aangetroffen (Kuchlein, 1958), in 1985 voor het laatst in Kortgene. Op dezelfde vindplaats werd op 29 september 1989 weer een exemplaar gevangen.

Iphiclides podalirius (Linnaeus)

Een zeer markante waarneming door A. van Tuijl betreft die van een exemplaar van de koningspage langs de spoordijk te Weesp op 7 juli.

De vlinder is hier een grote zeldzaamheid, al is hij al sinds 1789 uit Nederland bekend (Lempke, 1972). Hij migreert nooit massaal, zoals bijvoorbeeld de distelvlinder. De laatste waarneming in ons land dateert uit 1982 toen een afgevlogen exemplaar op de Floriade te Amsterdam werd gezien.

Colias hyale (Linnaeus)

Vindplaatsen: Ov.: Giethoorn; Zl.: Kortgene; Lbg.: Wrakelberg, Echt.

Met 7 exemplaren een iets hogere score dan in de voorgaande twee jaren, maar nog zeer mager.

Op 23 en 25 juli werd te Giethoorn één exemplaar gezien door verschillende waarnemers. Mogelijk betreft het hetzelfde exemplaar.

Colias crocea (Fourcroy)

Vindplaatsen: Fr.: Terschelling (West-Terschelling, Boschplaat); Zl.: Kortgene.

Evenals in 1988 slechts 4 exemplaren, een zeer klein aantal. Een opmerkelijke waarneming was een copula van de oranje luzernevlinder op 16 augustus te West-Terschelling.

Pieris brassicae (Linnaeus)

Ook van de witjes is bekend dat ze regelmatig trekgedrag vertonen. Meestal geschiedt dat waarschijnlijk in zulke kleine aantallen dat het nauwelijks opvalt, maar soms is de trek wat massaler. Dit keer werd een duidelijke westwaartse trek waargenomen van het groot koolwitje op Terschelling op 23 mei (Kroonpolders) en 24 mei (Noordzeestrand en Boschplaat) met resp. 76, 50 en 26 getelde exemplaren.

Pieris rapae (Linnaeus)

Eveneens op Terschelling, maar nu door een andere waarnemer en op een andere tijd, werd trek waargenomen van het kleine koolwitje. De zuidwaartse trek vond plaats op 7 juli te Formerum en Hoorn; in 10 minuten werden 33 exemplaren geteld.

Vanessa atalanta (Linnaeus)

1989 bleek een gunstig jaar te zijn voor de atalanta. Bijna het dubbele van 1988 werd geteld. In Groot-Brittannië werd dezelfde tendens waargenomen: in 1989 werden bijna driemaal zoveel atalanta's geteld als in 1988 (Bretherton & Chalmers-Hunt, 1990).

De waarnemingen begonnen al zeer vroeg, ongetwijfeld te danken aan de zachte winter waardoor een aantal vlinders er mogelijk in geslaagd is te overwinteren. Het eerste exemplaar werd reeds op 29 januari te Lamswaarde gezien. Vervolgens werden nog overwintersaars (telkens 1 exemplaar) gemeld op 5 februari te Gees (Dr.), 7 en 8 februari te Drunen (NB.) en tenslotte op 6 maart 4 exemplaren te Valthe (Dr.). Vanaf eind maart kwam er een vrijwel continue stroom van waarnemingen binnen,

zodat mag worden aangenomen dat rond die periode de eerste trek vanuit het buitenland aangekomen was.

Pas in de tweede decade van juni is er sprake van een flinke toename in de aantallen. De trek komt dan pas goed op gang. Geleidelijk nemen de aantallen toe tot een top in de tweede decade van september. De terugval is veel drastischer: in de eerste decade van oktober nemen de aantallen sterk af. Het laatste exemplaar wordt op 5 december te Heerenveen gezien.

In 1989 kwamen opvallend veel meldingen binnen van zuidwaartse trek, bijna uitsluitend in september. Het meest vermeldenswaard zijn de volgende waarnemingen. Op 7, 8 en 12 september resp. te Emmadorp (Zeeuws-Vlaanderen), de Maasvlakte (Maasmond), Nieuw-Beijerland en Vlissingen, waar in totaal in 50 minuten 20 exemplaren werden geteld. Op 16 september werd te Andel (NB.) gedurende de hele ochtend zuidoostelijke trek waargenomen, met om de 4-5 minuten een exemplaar. Tenslotte werd op 20, 21 en 22 september in Twente en het naburig gelegen Bentheim (Duitsland) een duidelijke zuidwestelijke trek gezien van ongeveer 12 exemplaren per kwartier. Eén en ander zou de drastische afname in aantallen in de daarop volgende periode verklaren en er op kunnen wijzen dat dit niet alleen aan sterfte te wijten is.

Tenslotte dient nog vermeld te worden dat zowel van de eerste als van de tweede generatie zeer veel rupsen werden gevonden.

Cynthia cardui (Linnaeus)

Een enorm tegenvallend resultaat vormt de zeer lage score van slechts 256 exemplaren van de distelvlinder tegen ruim tienduizend in 1988! Behalve in Flevoland werd hij overal waargenomen, maar in zeer kleine aantallen.

Reeds op 6 maart werden twee exemplaren te Enkhuizen waargenomen, mogelijk betreffen dit overwintersaars. Pas eind april werd weer een distelvlinder gezien, waarna pas half mei sprake was van een kleine continue reeks waarnemingen. Een kleine top werd in de tweede decade van augustus bereikt, waarna de aantallen weer geleidelijk afnamen. Reeds

op 4 oktober werd te Middelburg de laatste distelvlinder gezien.

Evenals bij ons werd in Groot-Brittannië een zeer lage score bereikt (Bretherton & Chalmers-Hunt, 1990), maar het totaal is daar veel hoger.

Orthonama obstipata (Fabricius)

Vindplaatsen: ZH.: Rotterdam, Melissant, Dubbeldam; Zl.: Kortgene.

In 1989 werden van deze vrij zeldzame trekvlinder maar liefst 10 exemplaren waargenomen, een fraai resultaat voor deze soort. Alle waarnemingen kwamen ditmaal uit het zuidwesten van het land.

Agrius convolvuli (Linnaeus)

Vindplaatsen: Gr.: Eenrum; Fr.: Vlieland (Kroonpolders); NH.: Amsterdam; ZH.: Leidschendam; Zl.: Kortgene, IJzendijke, Sluis; NB.: Etten-Leur, Breda, Waalwijk, Vlijmen, Langenboom; Lbg.: Gulpen, Maastricht.

Op twee plaatsen werden rupsen waargenomen: op 28 juli 4 stuks te Gulpen en op 13 oktober 1 exemplaar te Amsterdam-Buitenveldert.

Acherontia atropos (Linnaeus)

Vindplaatsen: Gdl.: Heerde; Zl.: Kortgene; NB.: Etten-Leur, Langenboom; Lbg.: Gronsveld.

Hoewel beter dan in 1988 heeft ook dit jaar weinig betekend voor de doodshoofdvlinder.

Er werden slechts twee vlinders gemeld. De eerste werd op 1 juni als resten in een bijenkast te Langenboom (NB.) gevonden. De laatste vangst betreft een zeer laat exemplaar op 7 november te Kortgene.

In totaal werden 4 rupsen gevonden. Op 15 en 16 augustus te Etten-Leur, 29 augustus te Gronsveld en 24 september te Wapenveld (Heerde).

Macroglossum stellatarum (Linnaeus)

Vindplaatsen: Fr.: Leeuwarden, Terschelling (Midsland, Tweede Duintjes, Hoorn); Ov.:

Zuidloo; Gdl.: Arnhem; NH.: Schoorl, Egmond-Binnen, Weesp, Muiderberg; ZH.: Lisse, Noordwijkerhout, Leiden, Rotterdam, Middelharnis, Melissant; Zl.: Bruinisse, Zoutelande, Hulst, Terneuzen, Lamswaarde, Kloosterzande, Nieuwvliet; NB.: Lage Mierde, Hoogeloon, Mill, Langenboom; Lbg.: Echt, Stein, Gulpen, Maasbracht, Neerbeek, Grevenbicht.

Het grote aantal vindplaatsen geeft al aan dat de kolibrievlinder in 1989 veel talrijker was dan in de vier jaren ervoor.

Een merkwaardige vangst was die van een exemplaar op 6 maart te Terneuzen, vermoedelijk een overwinteraar. Zoals eerder opgemerkt bood de zachte winter voor een aantal uitheemse vlinders de mogelijkheid in ons land te overwinteren. De eerste echte immigranten werden pas in de derde decade van juni waargenomen. De aantallen bleven vrij klein, maar in september was er een kleine piek van in totaal 17 exemplaren. De vlinder werd tot in de tweede decade van oktober gezien.

Agrotis ipsilon (Hufnagel)

In elke provincie, behalve Flevoland, werd de uil waargenomen en in redelijke aantallen. Werd in 1988 het dubbele van 1987 geteld, nu werd dit aantal bijna weer verdubbeld.

Het eerste exemplaar werd op 10 mei te Hulst gevangen, maar de immigrantenstroom kwam pas, zoals bij de meeste trekvlinders dit jaar, in de tweede decade van juni op gang. Vanaf 4 september nam het aantal sterk toe, vooral in Limburg, waar te Stein in twee achtereenvolgende decaden flinke aantallen werden geteld.

Peridroma saucia (Hübner)

Vindplaatsen: NH.: Texel (Korverskooi), Oosthuizen; Zl.: Kortgene.

De laatste jaren werden de waarnemingen van deze uil steeds schaarser. Ditmaal werden er weer wat meer gemeld, maar 8 exemplaren is nog erg weinig.

Opvallend is dat alle exemplaren uit vlinderfallen afkomstig zijn, die nog laat in het jaar

in bedrijf zijn. Ook in voorgaande jaren zijn veel exemplaren met deze vangtechniek gevangen. Mogelijk ontbreekt de vlinder op de meeste lijsten vanwege het vroegtijdig stoppen van de meeste waarnemers met inventariseren. Deze uil vliegt echter tot zeer laat in het seizoen en komt ook in de vroege avond gemakkelijk op stroop.

Mythimna unipuncta (Haworth)

Evenals in 1988 ook nu weer een exemplaar in de vlinderval te Kortgene op 20 oktober. Dit is inmiddels het zesde exemplaar dat uit Nederland bekend is, en niet het vijfde, zoals het trekvlinderverslag van 1988 zou doen vermoeden. De vangst uit 1968 (Hendrik-Ido-Ambacht) werd toen over het hoofd gezien (Lempke, 1972).

In Groot-Brittannië werd deze uil al vaker gemeld, maar in 1989 werden er meer dan 500 (!) waargenomen, een record (Bretherton & Chalmers-Hunt, 1990).

Lithophane leautieri (Boisduval)

Van deze vangst werd reeds eerder melding gemaakt (Jacobs, 1990). Dit tweede exemplaar voor Nederland werd op 17 oktober te Vlaardingen gevangen.

Heliothis armigera (Hübner)

Deze zeldzame trekvlinder wordt niet elk jaar waargenomen en dan nog in zeer kleine aantallen. In 1989 werden slechts 3 exemplaren gevangen, alle te Kortgene.

Heliothis peltigera (Denis & Schiffermüller)

Deze soort is vrijwel even zeldzaam als de vorige, maar wordt wel wat regelmatig gevangen. De aantallen zijn gewoonlijk zeer klein. Dit jaar werd slechts 1 exemplaar gevan-

gen op 21 september op Terschelling (Koegelwieck).

Autographa gamma (Linnaeus)

Sinds 1981 is het aantal waargenomen gamma-uilen niet meer zo klein geweest als in 1989. Zeker in vergelijking met de voorafgaande twee jaren is het aantal exemplaren gering.

De immigranten kwamen niet later dan normaal ons land binnen, maar de aantallen bleven zeer klein. Pas vanaf de eerste decade van juli nam het aantal flink toe, maar de piek in de eerste decade van september stak nauwelijks af tegen de aantallen in de periode ervoor en erna. In oktober namen de aantallen sterk af en in november werden nog slechts 12 exemplaren geteld. Het laatste exemplaar werd op 25 november binnenshuis te Stiens (Fr.) gevangen. Overigens is het opvallend dat er geen meldingen binnengekomen zijn van overwinterende gamma-uilen.

Autographa bractea (Denis & Schiffermüller)

Deze zeldzame uil werd te Barendrecht (ZH.) door twee verschillende medewerkers en op verschillende data waargenomen, op 10 en 14 augustus.

Literatuur

- BREThERTON, R. F. & J. M. CHALMERS-HUNT, 1990. The immigration of Lepidoptera to the British Isles in 1989. *Entomologist's Rec. J. Var.* 102: 153-159, 215-224.
- JACOBS, R. L. M., 1990. *Lithophane leautieri* in Vlaardingen gevangen (Lepidoptera: Noctuidae). *Ent. Ber., Amst.* 50: 56-57.
- KONINKLIJK NEDERLANDS METEOROLOGISCH INSTITUUT, 1990. Het weer jaar 1989. - *Jaaroverzicht van het weer in Nederland* 86 (13): 1-10.
- KUCHLEIN, J. H., 1958. Notes on Lepidoptera, mostly Microlepidoptera. - *Ent. Ber., Amst.* 18: 49-58.
- LEMPKE, B. J., 1972. *De Nederlandse trekvlinders*: 1-151. Thieme, Zutphen.
- Geaccepteerd 30.x.1990.